

ԱԿՕՍ

301-րդ յօդուածը ինքնին յանցագործութիւն է

Հրապարակւած զճիշդին հրատարակուած օրը՝ 17 Յունուար 2012-ին, թերթիս խմբագրապետ Բոգրիչ Գրիգորի և ծանօթ լրագրող Իւսիկ Բրվանց մասնակցած էին «Հասկեր թիւրք» հեռուստակայանի հաղորդումին: Անոնք նկատի ունենալով զատավարութիւնն արգարութիւն չտատալու հանգամանքը՝ պետութիւնը մեղաւորելով համարած էին այս ոճիքին: Ահա այս արտայայտութիւնը կամքին դպած է Այսրեն Թաշը անուն անթափառնակ հայրենակիցի մը, որ ինքզինք վերաբերուած զգացած է Թուրք պետութեան ոճագործ համարուելուն պատճառաւ, եւ բողոք ներկայացուցած, որ «իրենց հայ ըլլալը յայտնի» յանցագործները պատժուին Թուրք Պատժական Օրէնքի տիրահոսակ 301-րդ յօդուածով: Անթափառ զատախազութիւնն ալ տեղին գտնելով այս գերզգայուն հայրենակիցին բողոքը, թերթիս խմբագրապետն ու Բրվանցը զատարան հրակրած է իրենց հայրենակցայեցեալ համար: Այս մասին Բոգրիչ Գրիգորը քսած է, որ «եթէ յետին նպատակով դիտուի, միշտ կարելի է մեր խօսքերին յանցագործութիւն քաղել: Իրականութեան մէջ, իր այս դիրքով ուղղակի ինք՝ 301-րդ յօդուածը յանցագործութիւն է»:

Տիւրքերու Դպրեվանքի համար

ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԿՐՈՒԳԵԱՆ
pakrates@yahoo.com.tr

Երեքշաբթի 9 Ապրիլի երեկոյեան, Տիւրքերու ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ լեցուցեան բոլոր այն Տիւրքահայերու և Դպրեվանքիներուն, որոնք ներկայ էին Օճնիկ եւ Արա Տիւրքահայերու սրահի մասերին:

Դպրեվանքի 60-ամեակի ատօթի

Օրհնական բարդ խնդիրներ լաղթաբար ընէ ետք, անցեալ տարի «Վազք»-ի համագամանքի վերատիրացող խմբակալութիւնը այս երեկոյը կ'ողջունէ «Վերածնունդ» բառով: Արդարեւ, վերածնած Սուրբ Խաչ Դպրեվանքիները՝ խմբակալութիւն, միտքիւն, սոբորեցումիւն, աշակերտութիւն եւ նախկին շրջանաւարտներ, բոլորում էին հպարտութեամբ ոգեկոչելու համար այս եզակի հաստատութեան հիմնադրութեան 60-ամեակը:

Շիշիի վերանորոգուած «Քենթ» սրահը ամբողջովին լեցուն էր, երբ հանդիսավարը բեմ հրապարակ յանձնակալութեան աստեղակալ Տոգ. Տոքթ. Թորոս Ալմանը, որպէսզի Շիշիի փոխ քաղաքապետ եւ Դպրեվանքի սան Վազգէն Պարբնի յուշանուէրը յանձնէ՝ սրահի ապահովման ատօթի: Պարբն յուշանուէրը ստանալէ ետք երախտիքով անդրադարձաւ Դպրեվանքի հիմնադիր Գարեգին Խաչատուրեան եւ վաճառար Օնորիք Գալուստեան պատրիարքներու նուիրումին ու վաճառակին, որոնք մեծ քանակութեամբ այս կործակի յայտնութեան եւ բարգաւաճման մէջ:

Այս գուպ ու իմաստակից երկոյէն ետք, բեմին վրայ յայտնուեցաւ իր անփոխարինելի ուսով Արա Տիւրքահայ, տուտուկ, շուի եւ գունապով՝ Էրթան Թէքին, քանուով՝ Սէրքան Հալիլ, քարտուէրով՝ Սարո Ուտա, բամբուրով եւ կիթարով՝ Արի

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ՝ ՊԵՐՄ ԱՐԱՊԵԱՆ

Պոյաճըգիւղի հանդիպումը

Հայ եւ որդի Օճնիկ եւ Արա Տիւրքահայերը նախքան Երեքշաբթի օրուան համերգը, նախորդ Կիրակի՝ Պոյաճըգիւղի Սուրբ Երից Մանկանց եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ հրապարակեցան Սայաթ Նուվա Երգչախումբի եւ Քարտէշ Թիւրքիւլէր խումբի անդամներուն կողմէ: Օրուք 80 ներկաներու մասնակցութեամբ կայացաւ համեստ խրախմանք մը, դարձեալ երգ ու քանի գեղեցիկ համարութեամբ: Նշենք, որ այս այցելութեան Տիւրքահայերու հետ էին նաեւ իրենց կողակիցներն ու Արայի դուստրը: 2009-ի իրենց նախորդ այցելութեան տպաւորութիւնները այնքան բարձր եղած էին, որ անոնք այս անգամ չուզեցին իրենց հարազատները անմասն թողուլ այս բացառիկ ապրումներէն:

Հերկել, հարունային գործընկերով ու թմրուով ալ՝ Էսմէր Ալմը եւ Սեան Կարապետեան բաղկացող նուագախումբը: Ամէն մէկը իր նուագարանի վարպետներն էին, որոնք համերգի տեսողութեան մեծ ներդրումներով ընկերակցեցան Օճնիկ Տիւրքահային:

Եզակի ու անմոռանալի համերգ մը

Համերգը սկսաւ Արա Տիւրքահայի երկու յօրհանումներով՝ «Անտեսանելի Սէր» եւ «Անձայն Նշան»: Առաջինը նուագարանային կատարում էր, իսկ երկրորդի համար բեմ եկաւ «Քարտէշ Թիւրքիւլէր»-ի անձնակազմէն՝ երգչուհի Պորճու Սելուրը, որ այս երգը մեկնաբանեց Ազգէն Աքսուլի բառերով: Ապա, մեծ խանդավառութեամբ բեմ մտաւ Տիւրքապէրի անուանի երգիչը՝ Օճնիկ Տիւրքահայ, որ Տիւրքահայերու բարբառով ներկայացուց ժողովրդական երգ մը՝ «Ամէնու

բողջ դարիւնը կը վերածուէր բազմադարեւ երկաթ երգչախումբի մը, որ սրտապնդուած կը կրկնէր «...Անդրանիկին, Սերոք Փաշին, Հակ Բժշկեանցին...»: Իսկ երբ կարգը եկաւ Տիւրքապէրի անհայտան շուրջապար՝ «Հէլէ Բէլէ»-ին, այլեւ անկարելի էր երաժշտութեան կշռոյթին հետեւի նստարաններուն վրայ բազմած: Իսկոյն գոյացան շուրջապարի բազմադարեւ օղակներ, որոնք պիտի թընչէին դարիւնի հրապնդներուն միջեւ...:

Այսի քան երկու ժամ տեսող համերգը Իսթանպուլահայ հանդիսատեսի յիշողութեան մէջ պիտի դրոշմուի իբրեւ վերջին տարիներու լաւագոյն համերգը:

Էքմէքճեանցի անհինները կը փոխադրուին

Լեւոն Էքմէքճեանցի անհիններուն Լեւոն Էքմէքճեանցի փոխադրուելու մասին ընտանեկան ղեկավարը, ընթացող գործողութիւնները մտտեցան իրենց աստիճանի: Իրաւարան Էրէն Բէքիւն, նախ պետական իշխանութիւններէ որոշ արտոնութիւններ անք բերաւ ու ապա ճշդեց Էքմէքճեանցի թաղումը վաղը: «Նախ դիմեցինք Ներքին Գործոց Նախարարութեան, որիկ մեզ ուղղեցին Արդարադատութեան Նախարարութիւն: Այս վերջինի ցուցումներով, այս անգամ դիմեցինք Չանքայի քաղաքապետութեան, քանի որ անոնք իրաւարարեան մէջ էր Օճնիկի գերեզմանատունը: Սակայն գերեզմանի վարչութիւնը մեզ տեսողութեամբ քաղաքապետարան: Այս անգամ Չանքայի քաղաքապետը մեզ թելադարեց, որ դիմենք Անգարայի Մայր Քաղաքապետարան: Այժմ անոնք պատասխանին կը պատենք: Չեմ կարծէր որ խնջողութեամբ մը, ուստի շուտով կ'ստանանք ընթացքը եւ Էքմէքճեանցի անհինը կ'ուղարկենք Ֆրանսա», ըսաւ Էրէն Բէքիւն:

Դէպի որոշ համաձայնութիւն մը

Երկարատեւ բանակցութիւններէ ետք, վերջապէս որոշ համաձայնութիւն մը գոյացաւ Իսթանպուլահայ անգլոֆոններու ընտրութիւնները ձեւարող նոր կանոնագրի մասին: 5 Դեկտեմբեր 2012-ին Պատրիարքարանի մէջ բոլոր հիմնարկներու ներկայացուցիչներուն մասնակցած ժողովին որոշում կայացած էր ընտրութիւնները քաղաքի տարածքին ընդլայնելու:

Այս որոշումէն ետք սակայն, կարօ մը հիմնարկներ փակ դռներու ետին քուլիսական աշխատանք տանելով վազողած էին խոչընդոտել ընտրական գործընթացը: Անելի ետք կայացած ժողովներով ալ կա-

րելի չէր եղած համաձայնութիւն մը գոյացնել ու վերջապէս որոշուած էր վերջնական վճիռը թողուլ հիմնարկներուն: Բայց անտող այս երեկոյն ալ բոլոր բանակներու տեղի տուաւ: Վերջապէս նախորդ Ուրբաթ, վերջին ձեռ ստացող կանոնագրին համաձայն, Իսթանպուլի բոլոր հայկական հիմնարկներու ընտրութիւնը պիտի ընդլայնի բովանդակ քաղաքի տարածքին: Երկրորդական վարժարան ունեցող հիմնարկներու վարչութեան համար կրնան թեկնածու ըլլալ քաղաքի բոլոր թաղերու բնակիչները: Իսկ թաղական դպրոց ունեցող հիմնարկներու թաղական խորհուրդներու վարչ

Ճամբար՝ քրիստոնէայ փախստականներուն

Թուրքիոյ կառավարութիւնը քրիստոնէայ Սուրիայէն փախած քրիստոնէաներու համար ճամբար կառուցելու աշխատանքին: Մօտ 6 ամիս առաջ Սուրիացի ասորիներ իրենց երկրէն փախած եւ Միտեթի ապաստանած էին: Տեղական ասորի համայնքը կառավարութեան օգնութիւն պահանջած է եկեղեցւոյ շրջափակը տեղադրուած գաղթականներուն համար: Կատարուած նիւսական օգնութիւններէն ետք իշխանութիւնը որոշեց անոնց համար ալ ճամբար մը կառուցել:

Մինչ այդ, պատերազմի գոտիէն փախելու հարկադրուելիք քրիստոնէայ եւ արաբներու համար ալ 6 հազար հոգիի համար ճամբար մը պիտի կառուցուի: Այս երկրորդը դարձեալ Միտեթի մէջ, բայց այս անգամ Պետական Գանձի պատկանող հողատարածքի վրայ պիտի ըլլայ:

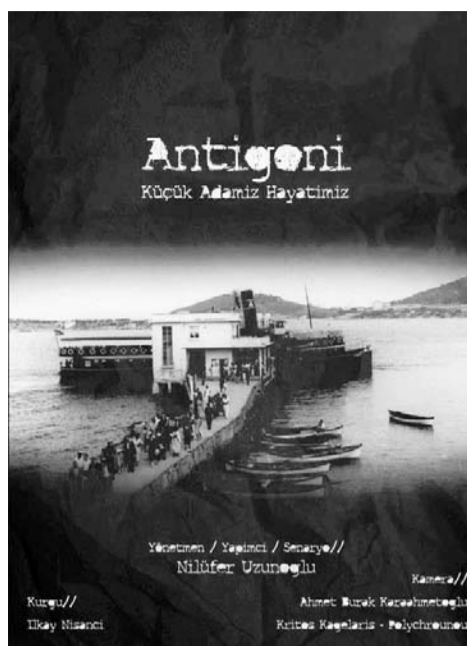
Կառավարութիւնը երկու ճամբարներուն համար յատկացուած է 10 միլիոն Թրքական լիրա պիտով: Յարջ Սուրիայէն փախած ասորիներուն թիւը անելի քան 200-է:

Կառավարութիւնը մինչեւ օրս իրաքանչիւր փախստականի համար յատկացուած է մօտաւորապէս 150 Թրքական լիրա:

Իսթանպուլ կ'ողողի շարժական արվեստը

«Անթիկոնի, մեր փոքր կղզին եւ մեր կեանքը»

Իսթանպուլի մէջ մեծ թափով կը շարունակուի շարժական արվեստի ամառային փառատոնը: Մէկ կողմէն հետաքրքրական ֆիլմեր կը ցուցադրուին Իսթանպուլի Փառատոնի շրջաօձով, իսկ միւս կողմէ՝ քովտի միջոցառումներով պոլսեցիներ կ'ըմբռնեն սինեմայի կախարհական ապրումները: Այս վերջիններսն իբր օրինակ, 13 Ապրիլ Ծաբաթ երեկոյ, յունաց պատմական «Պէտրոս-փոքր» (նախկին՝ Բերա) ակումբի թատերաւարահին մէջ կը ցուցադրուի Պուրկազ կղզին անցնելու բնութագրող վաերագրական ժապաւէն մը:

«Անթիկոնի, մեր փոքր կղզին եւ մեր կեանքը» խորագրեալ վաերագրական մէջ Նիլի-ֆէր Ուզունջուլու կը ներկայացնէ Պուրկազ կղզին, յատկապէս վկայութիւններ փոխանցելով անոր ներկայիս Յունաստան ապրող երբեմնի յուն բնակիչներէն:

«Խղճի ֆիլմեր»

Հրանճի Տիմը Հիմնարկի «Եկէ՛ք լսենք մեր խիղճերը» կանգնով համայն աշխարհի դիմած եւ արհեստավարժ կամ սիրողական բոլոր ցանկացողները մասնակցելու հրաւիրած «Խղճի ֆիլմեր» ընտրանին 13 Ապրիլ Ծաբաթ, ժամը 11.00-ին կը ցուցադրուի Բերայի թանգարանին մէջ:

Ընտրանին կազմուած է 31 Մարտ-1 Նոյեմբեր 2002 թուականներու միջեւ (www.vicdanfilmieri.org) կայքէջին տեղադրուած 57 ֆիլմերէն՝ Ալին Թաշեան, Արոյ Գաշարան, Էրիք Պողոսեան, Հիլյա Ուլազնու, Մարքո Պեհի, Ռաբէլ Տիմ, Ռեհա Էրտեմ եւ Ռուպին Գիրքէ բաղկացող

միջազգային դատականին ընտրած 21 ֆիլմերով: «Խղճի ֆիլմեր»-ու համար մասնակցելու ժամանակամիջոցն է 31 Մարտ-1 Նոյեմբեր թուականները:

Միւս գիղաքադարը

Նոյն ծիրէն ներս, 15 Ապրիլ Երկուշաբթի երեկոյ, յունաց «Ջողրաֆիոն» վարժարանի մէջ թերթի աշխատակիցներէն՝ Հերիկ Միլասի սցենարի վրայ Նէֆիս Տիմի նկարահանած ֆիլմը կը նկարագրէ թուրք եւ յուն ժողովուրդներու իրարու նկատմամբ սնուցած կանխակարծիքները:

Միւս թիւերնեւերուն մօտա՞ն մի կ'անցնի կոր

Կիսեա քիմ միւս թիւերնեւերուն մօտա՞ն կամայ կամայ կ'անցնի կոր: Գարակեօզեանը ուր է նէ եօթնէրեք: Եւ ազգայնական կ'ընեն կոր պիտի կարծէք, ա՞մա ինծի անանկ կու գայ կոր քիմ նոր շէնքէն այլ միւս թիւերնեւերուն համար տեղ մը տրամադրելու նիշք չունին: Ի՞նչու չէ՞ք քիմ Միւս թիւերնեւերուն միւս թիւերնեւերուն շէնքն այլ պիտի փոքուի էր: Նայինք ան ի՞նչ պիտի ըլլայ: «Քանի քիմ կալուածներնիս ես կ'անենք կոր, պարէմ փարս պերելիք պաներ ընենք» կ'ըսեն կոր գասր: Ե՛՛հ Հոն-տեղն այլ ես օթել մը կը անկեն, ես տա ան «Ալըլըվէրէ Մէրքեպի» ըսուած պաներէն:

22-23 Մարտի գիտաժողովը

ԾՈՎԻՆԱՐ ԼՈՒՔՄԱԿԵՕՋԵԱՆ
dzovinar@rambler.ru

(Շար. նախորդ թիւէն)

Մենք ասում ենք ցեղասպանութիւն, կենցիտ, իսկ թուրքական պաշտօնական անուանումը տեղահանութիւն է: «Միայն տեղահանութիւնը արդէն համարում է ցեղասպանութիւն, իսկ թուրքերը ընդունում են, որ տեղահանութիւն եղել է: Արմէնցիտը ամենակենցիտային կենցիտն է», այս միտքը ինչեք փոքր ֆետր Նիքոլայ Յովհաննիսեանի գեկոյցում:

Ինչի մասին եւ վկայում արխիւները

Հայկական Ազգային Ինստիտուտի տնօրէն Ռուբէն Ատալեանը (ԱՄՆ), գրադուել էր ամերիկեան արխիւների մէկը արեւելք գրառումների ուսումնասիրութիւններով, ինչպիսի՞ «Գիթեր, միսիոներների, ամերիկեան հիւպատոսների գրառումները...» Ռ. Ատալեանը ուսումնասիրել է 1890-ականներից մինչեւ 1929-ի «Գիթեր», որոնք տպագրուել են «New York Times» եւ «Washington Post» պարբերականներում. Օսմանեան կայսրութեան տնտեսական ճգնաժամի մասին, կողոպտումների եւ խռովագոյնների մասին, որոնք ենթարկուել են հայերը եւ այդ ամէնը արթնացրել է ամերիկացիների մարդասիրական մղումները եւ նրանք փափաքել են օգնութիւն ցուցաբերել...

Ջալեւն աջ՝ Արեւմտահայոց կեդրոնի տնօրէն Հայկազուն Ալվորթեան, Զարաթոյու եւ թարգմանիչ Լոբնակեօզեան:

«Գիթեր ունենք, շատ են յուշագրութիւնները, բայց տակաւին ունենք տասնեակ հազարներով վաերաթուղթեր, որոնք չեն մշակուել գիտական ձեւով, դրանք մնացել են անտիպ: Այնուհետեւ թուրքերը կեդրոնները, որտեղ պահուած են վաերաթուղթերը, Չարեանի անունով Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարան, Յեղասպանութեան թանգարան, Մատենադարան, Մեծի Տան Կիլիկիոյ Առաջնորդարան, Վիեննայի, Գահիրէի, Հալէպի, Դամասկոսի առաջնորդարանները, Հայրենակցական Միութիւնները: Այդ բոլորը դասատրելու համար անբաժնելի է ստեղծել:

«Միայն այս, «ճացիզմ», «ֆաշիզմ», «ուսիզմ» գաղափարախօսական հասկացութիւնների մեղքը: Մինչդէռ հայերի դէպքում շեշտում է Էթնիքական յատկանիշը: Դա պայմանաւորուած է թուրքերի ժխտողական քաղաքականութեամբ, որը յանգեցնում է «բարեկամ-թշնամի» բազմաարտեան կաղապարի գոյատեւմանը: Քանի դեռ ցեղասպանութեան փաստը չի ճանաչուել այն իրականացող պետութեան իրականաւորողի կողմից, հայերն ունեն «յաւերժական թշնամիներ»:

Մայիսին, ընդամենը 27 օր, սակայն արդիւնքում փրկուել են անուանազ 200 000 վարսապարականներ կեանք: Եթէ ՀՀ Խորհրդարանը Ապրիլի 7-ը (նոր տոմարով 19-ը) յայտարարէ իբրեւ «Ինքնապաշտպանութեան օր», հնարաւոր կը լինէր աստիճանաբար փոխել մնայլ գոյները Ապրիլի եւ վերանունանել «Պայքարի եւ յիշատակի օր»:

1. Գիտական հիմնքներով ցեղասպանութեան հանրագիտարան.
2. Մատենագիտարան.
3. Լուսանկարների ամբողջական պատմութիւնների ժողովածու, վերջին տարիների արձանագրուած վերապրողների յուշերը, 5000 վերապրողների արձանագրութիւնները լաւագոյն պատկերներով:

Հրեաները նշում են զանգուածային ոչնչացման գործի բարձր կազմակերպւածութեան եւ մասշտաբների մասին, հրեաներին չէին առաջարկում կրօնը փոխել: Հրեատեացիութիւնը միայն գերմանացիների մենաշնորհը չէր: Փրկւածների մասին. Մարտի 22-ը նշում է, որ հրեաների դէպքում փրկում էին անշահախնդիր կերպով, իսկ հայերի դէպքում՝ միայն շահից ելնելով, ինչը որոշ առարկութիւն առաջացրեց լարաւանում: Գիտաժողովի վերջին նիստերին իտալացի Պետրո Քիլիկեանը հենց այդ թուրքերի մասին է ճիշդ ժողովում եւ յիշեցրեց Մալաթիայի Մուսաֆա Քեմալին, որի «զաւակը իրեն մեղացուց» հայերին փրկելու համար:

Հրեաների շրջանում երկար ատեն ամուր էր այն կարծիքը, թէ զոհերը «մոթել են ոչխարների ման»: Եւ Մարտի 22-ը յիշեցնում է Վանի, Օստալի, Օսպին Բարաթիսարի, Հանըմի, Ուրֆայի, ի վերջոյ Մուսա Լեռան դիմադրութիւնների մասին: Իսկ ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Լեռան 40 օրը» ամենանշանակաւ գիրքն էր երոպայեան հրեաների շրջանակում: Մարտի 22-ը շարունակում է. «Պետականօրէն նշուող տօների ցանկում բացակայում է Վանի հերոսամարտը եւ յաղթանակը: Հերոսամարտ, որ սկսում է 7 Ապրիլին եւ ասարտում 3

Հրեաների Հոյրոստը եւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը

Չափազանց հետաքրքիր էր այդ տեսանկյունից ազգագրագէտ եւ հնագէտ Յարութիւն Մարտի 22-ի գեկոյցը: Տարբերութիւնները, հայերի ցեղասպանութիւնը առաջին էր 20-րդ դարում, որ կատարուեց հայրենիքի տարածքում եւ հայրենագրկման փաստը նույնպէս եզակի իրողութիւն է: Հրեայ հետազոտողները շեշտում են ոչ թէ գերմանացիների (որպէս Էթնիք միտք) եւ Գերմանիայի հետ Բ. Հիշարհամարտի ժամանակ համագործակցող երկրների ժողո-

Յարութիւն Մարտի 22-ը նշում է, որ իր գործունէութիւնը հենց պատասխանն է այն տանջանքների, որոնք կրել է նաեւ Ալշէ-Նուրը: Երբ նրան պատմում են հայի եւ թուրքի բարեկամութեան դէպքերի մասին, նա ասում է, որ ե՛ր իր ե՛ր Ալշէ ընտանիքները ունեցել են հայ բարեկամներ, այդ պատճառով էլ նրանք գիտակցել են, թէ ինչ են կորցրել... Սակայն ժողովուրդների բարեկամութեան հասկացութիւնը քաղաքական է եւ մաշուել է, եւ Թուրքիայի այն պնդումը, թէ պէտք է մոռանալ անցեալը, անբարոյական է, քանզի Թուրքիան պարտաւոր է մէշտել մնացած անթղ մարմինները թաղել: Այսպէս էր խօսում, պատմում, պատասխանում հարցերին այդ Մեծ Մարտի, որին հրապիրել էին գիտաժողովին, այնուհետեւ բառիս բուն իմաստով ձեռքից ձեռք էին խլում, յատկապէս յուզիչ էր հանդիպումը Չարաթոյուի հետ Արեւմտահայոց հարցերի ուսումնասիրութեան կեդրոնում... Ո՞վ է այս մեծատառով մարդը, ի՞նչ ծագում ունի, ի՞նչ ինքնութիւն: Եկէ՛ք չարպտենք. մեզ համար շատ կարեւոր է, որ նա թուրք ազգին պատկանի, եւ ոճրագործ Թուրքիային յաջորդող ժխտողական Թուրքիայի կողմէն մարմնատրի խիղճ ունեցող, իր ուսերի վրայ ողջ պատասխանատուութիւնը կրող Թուրքիան:

